

EDINOST

Glasiló slovenskega političnega društva za Primorsko.

«V edinosti je moč».

„EDINOST“ izhaja vsako sredo; cena za vse leto je 4 gld. 40 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 20 kr. — Za oznanila, kakor tudi za poslanice s plačili za navadno četrstopenjsko vrsto: 12 kr. če se tiska 1 krat, 10, če se tiska 2 krat, 8 če se tiska 3 krat. Za večje črke po prostoru. Pri večkratnem tiskanju je cena v primeri manjša.

Naročnina in vse drugo naj se pošilja upravnistvu (Via delle poste, Casa Hirschel, N. 10 A. I. piano). — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Posamezne številke se dobivajo po 10 kr. v raznih trafikah po mestu.

Politično društvo „Edinost“.

Odbor vabi vse svoje ude in tudi druge rodoljube na javni občni zbor, ki bode v Sežani dné 2. novembra t. l.

Zborovalo se bo v veliki dvorani g. viteza Scaramangà.

Zborovanje se začne točno ob 3. uri popoldné.

Dnevni red:

I. Memorandum do ministerstva obsegajoč potrebe in zahteve slovenskega naroda na Primorskem.

II. Volitev enega odbornika za Istro namesti umrlega g. Šabca in volitev novega tajnika.

III. Predlogi posameznih udov.

Ker je dnevni red jako važen, zato se je nadejati močne vdeležitve.

POZIV.

Društvi „Edinost“ in „Podporno delalsko društvo“ napravite v nedeljo, dné 31. t. m. veliko besedo v zgoranji dvorani velike restavracije

„AL MONTE VERDE“ (k zelenemu hribu)

v dobrodelen namen, vsled česar vabita odbora omenjenih društev vse ude in druge rodoljube v Trstu in drugod, da se udeležijo v prav obilnem številu te lepe in tudi v obče koristne veselice.

Spored:

I. del (Predavanje).

Predavanje o narodnem gospodarstvu. — Obseg: 1. Kaj je narodno gospodarstvo. 2. Kako mora država gospodariti, da more napredovati. 3. Kako pomagati kmetijstvu. 4. Kako povzdignoti obrtnijo in trgovino. 5. Kako se more pomagati rokodelcem in delalcem do boljšega materialnega in duševnega stanja. 6. Prihodnjost človeškega društva.

Podlistek.

Popotne črtice.

Spisal Tóre Poldetov.

Potovanje je radostno, pa tudi podučljivo, ako človek opazuje in primerja in se ne vozi iz kraja v kraj kakor polna bisaga. Mene je pot peljala čez Kras, katerega potujoči Nemci popisujejo, kakor bi bil ta del Primorske zemlje avstrijska Sahara, a varajo se, kajti med skalovjem in nagimi hribi nahajamo prekrasne lege, kder rastejo vsi južni pridelki, kder je lepa košata senca in kder prebiva bistroumno ljudstvo, polno rodoljubja in jako delalno.

Res je, da vse te dobre pridelke — kedo ne misli pri tej priliki na izvrstni teran, ki je, če ne najboljše, gotovo pa najzdravše vino v lepejši Avstriji — mora kraški kmet z velikim trudom, rekel bi, od narave prihoriti si, a zato pa je ta božja kapljica tudi 3krat dražja od Vipaveca, Dolenjca, Hrvata in le škoda, da je Kraševci premalo pridelujejo; — a na drugo stran ima ta marljivost, to teško delo tudi svojo dobro, kajti Kraševci gotovo ne bi bili tako duhoviti, iznašljivi, s kratka, tako prebrisane glave, ako bi lažje živeli, kajti narava je one,

II. del (Beseda).

1. *J. Grine.* — »Na moru« moški zbor pevcev delalskega društva pod vodstvom g. Bartlja.
2. *A. Hajdrih.* »Cerkvica« četverošpev, pojó gospodje tržaški zbrani pevci.
3. »Zgubljeni sin« — deklamacija, gosp. na H***
4. *A. Förster.* — »Ave Marija« mešani zbor iz operete »Gorenjski Slavček«, pojó gosp. ne pevkine in gg. pevci delalskega društva.
5. *A. Hajdrih.* — »V sladkih sanjah«, četverošpev — pojó gg. tržaški zbrani pevci.
6. *A. Hajdrih.* — »Mornarjeva tožba«, moški zbor s samosplovom baritonista poje zbor delalskega društva in solo g. M... iz posebne uljudnosti.

Mej točkami svira mestna godba pod vodstvom gosp. Sterna.

III. del.

1. Prosta zabava s petjem v postranskih sobah restavracije.
  2. Ples v veliki dvorani. — (Godba g. Sterna).
- Vstopnina k predavanju in besedi: 30 kr.
Sedeži . . . . . 20 .
Vstopnina k plesu . . . . . 70 .
- Radodarnosti se ne stavijo meje, ker gre za dobrodelni, izključivo narodni namen. Začetek točno ob 6 uri zvečer.
- Vstopnice se dobivajo od danes naprej v prodajalnici g. Žitka, Corsia Stadion št. 1, potem v dvorani delal. društva — zadnji dan pa samo pri vratih.

V Trstu, 25. oktobra 1880.

Odbor društva „Edinost“.
Odbor „delalskega društva“.

Vojaška taksa.

(Konec).

Kako se bodo te takse obračale?

Iz dohodkov te takse se ustanovi pred vsem drugim vojaška taksna glavica, tej glavici se priloži vsako leto 1,142,530 gld. kakor pogojeni znesek iz ogerskih dežel za našo državno polovico, ostanek pa prevzame državni zaklad, ki se za to zavezuje, podpirati iz državnega denarstva pomoči potrebne rodovine v primerljaju mobilizacije pod orožje poklicanih stalnih odpuščencev, rezervnikov, nadomestnih rezervnikov in deželnih brambovcv, kakor tudi rodovine onih, ki so v črnej vojski.

Kak namcu ima vojaška taksna glavica?

Vojaška taksna glavica bode:

1. zboljševala preskrbovanje invalidov;
2. dajala pripomočke uhogim vdovam in sirotam vojakov stojne vojske (vojaške mornarice) in deželne brambe, ki so v vojni padli ali vsled ran ali vojnih težav umrli.

Enako se bo oziralo tudi na tiste vojaštvu podvržene, ki so bili poklicani v službo za vojne namene, pa niso opravljali pravih vojnih služb, kakor tudi na rodovine onih, ki so stopili v črno vojsko.

Kako se bo zboljševalo preskrbovanje invalidov?

Preskrbovanje invalidov se bode zboljševalo:

1. gledé onih invalidov, ki so bili, od kar je v veljavi nova vojaška pokojniška postava od 27. decembra 1875, prevzeti v vojaško preskrbovanje iz stojne vojske, vojaške mornarice, deželne brambe in črne vojske; — s tem, da se jim bodo dajali osobni priboljški v tistih primerljajih, v katerih zahtevajo nastopki zavdanih ran ali vojnih težav posebnega ozira, in ako njih preskrbnina, izvzemiš priklad za rane, ne presega dvanajststo goldinarjev.
2. Gledé onih, ki so bili, predno je ta postava moč zadobila, prevzeti v vojaško preskrbovanje iz stojne vojske, vojaške mornarice, deželne brambe ali črne vojske; — s tem, da se jim bodo dajale odstotne doklade k dosedanjim preskrbnini, in sicer:

a) nižjim častnikom, vojakom in tem enakim vojaškim osobam, ki spadajo v stan patentalnih invalidov (oziroma invalidov s pridržkom) dajalo se bo petdeset odstotkov priboljška k patentalne plači:

b) tistim, katerih dozdanja vojaška pokojnina, določena po poprejšnjih predpisih, na leto ne dosega tisoč goldinarjev, dajalo se bo k pokojnini do petsto goldinarjev dvajset odstotkov, od petsto do osemsto goldinarjev petnajst odstotkov, in od osemsto do tisoč goldinarjev deset odstotkov.

Pri 2 b) pa ima veljati pravilo, da priboljšana pokojnina ne sme presegati tisoč goldinarjev, pa tudi v nobenem primerljaji ne tistega zneska, ki bi spadal na enako šaržo v istem dninskem razredu po postavi od 27. decembra

1875; pri tistih pa, ki ne spadajo v noben dninski razred, velja enaka službena plača.

Počitnine v dninske razrede uvrščenih osob se imajo zvišati na 300 gld. ako bi z odstotki vred manj znašali.

Kake pravice imajo rodbine mobiliziranih?

Podpore potrebnim rodbinam v primerljaju mobilizacije sklicanih stalno odpuščenih, rezervnikov, nadomestnih rezervnikov in deželnih brambovcv, potem tistih vojaštvu podvrženih, ki se sklicujejo v službo za vojne namene, če tudi ni vojna služba, kakor tudi rodbinam sklicane črne vojske dajali se bodo pomočki iz državnih sredstev po teh le določbah.

Gledé pravice do pripomočkov smatrajo se da spadajo k rodovini: zakonska žena v službo poklicanega in njegovi otroci.

Tudi se smejo mej te še včevati sorodniki v zgornji vrsti: roditelji, ded in babica, bratje in sestre, ako jih v službo poklicani preskrbuje.

Za podpore potreben se ima smatrati tisti rodbinski ud, kateremu daje najpotrebniši živež, ali popolnoma, ali večidel osobni zaslužek v dejansko službo poklicanega. Vsacemu tacemu rodbinskemu udju se deli preskrbnina, katera je določena na dan in osobo za vojake na prehodu (20 do 30 kr. na dan), potem če mora rodovina plačevati stanovnino, dobiva tudi to, ki je enaka preskrbnini.

Otroci pod osmimi leti imajo dobivati le polovico te podpore.

Skupni znesek podpore za eno rodbino ne sme presegati navadnega dnevnega zaslužka v vojaško službo poklicanega.

Od države zagotovljena podpora se ne krajša zaradi tega, če rodbina dobiva podporo od dežele, občine ali zasebnikov.

Katere pravice imajo rodovine tistih, ki so v vojni padli ali zaradi vojnih težav umrli?

Rodbina tistih, ki so padli v boju, ali vsled poškodovanja v dejanske vojaške službi, ali iz te službe izvirajoče boleznii umrli, predno so bili na dom spuščeni, daje se podpora, katero so doslej uživali, še šest mesecev po smrti v vojaške službi bivšega. Če rodbina mej temi šestimi meseci dobi preskrbnino, pa je ta preskrbnina manjša od podpore, tedaj dobiva mej

katerim je v materiji premalo podelila, navadno s tem odškodovalo, da jim je dala boljše duševne moči. — Jaz menim, da pamet, logično mišljenje in iznašljivost niso občno prirojene lastnosti, ampak čestokrat produkt okolnosti, in kar je še gotovše, — velike vaje.

Kedor mora trdo ledino orati, ta je primoran več misliti, kako v takej zemlji kaj pridelati, nego pa oni, kateremu nij treba, nego zemljo malo pobrskati, pa mu vse v obilnosti raste. Zadrega je začetek človeškega razmišljanja in tisti človek, ki nij bil nikoli v zadregah, navadno ne more biti dober mislec in praktičen človek. Zato pa nahajamo v mestih mnogo mladine bogatih roditeljev, ki ne zna misliti, še manj pa delati, dobro pa za napravljati po pregovoru, katerega imajo Pivčani »šparovec ciraleca najde«. — Naši meščanji, posebno oni, ki so iz nič prišli na veliko, premalo se brigajo za svoje otroke, tudi nemajo pravega pojma o odgoji, uče jih k večjemu napuha in gizdalinstva, a v drugem se zanašajo na učitelja, ki pa ne more čud delati tam, kder nij domače podloge.

Marsikateri oče bi svoje sinove bolj osrečil, ako bi prav malo ali nič denarja, pa več dobrih izgledov zapustil. Zato pa nahajamo v velikih mestih, da rodbine hitro rastejo in hitro padajo in ta razmera bode vedno bolj rastla, kolikor

bolj se bode širila v mestih nemoralnost. Da pa to mestno društvo popolnoma ne propade, zato skrbé trpini na deželi, kateri vedno pošiljajo mnogo svojih v mesta, da si kruh služijo in iz teh naravnih in pridnejših ljudi nastaje zopet dober kvas, bodisi gledé množitve ljudstva, bodisi gledé boljšega, zdravjšega potomstva in množenja materialnih močij. Za Trst so tak kvas naši vrli Kraševci v prvi vrsti, za njimi pa tudi Kranjci, posebno Notranjci in naj rečejo tržaški Irredentariji, kar hočejo, sreča Trsta je, da dohaja tija ta dobri nepokvarjeni kvas in prav ta kvas je mnogo pomagal, da se je Trst tako močno povzdignol. Res je sicer, da se je ta slovenski kvas večidel tukaj prestrojil (po domače: presortal). V Trstu nahajaš starega Kraševca, ki ti odgovori: »Noi šemo taljani«, zopet starega Čufarja, ki pravi: Mi že venudo de Cragno, ma go dimentica el šcavo e i mil fioi i že tutti Taljani« in starega Vipaveca, ki se grozi: »Coša šcavo! con šcavo non se mangia, noi gavemo dovešto imparar taljan, tudesco per far bessi e bessi že nasion«. Tako jih slišiš govoriti, te staro kopitneže, slovenski kvas poprejšnjih časov. A v novejšem času dohaja vendar nekoliko boljšega kvasa z Slovenskega v Trst: mnogo jih je uže zdaj tukaj, ki v družbi, v botegi in doma govore

pošteno slovenski in tudi zato skrbé, da se njihovi mladilci ne potaljanijo. To pa je še le začetek te nove dobe in ker bodo gotovo Slovenci vedno v večem številu v Trst zahajali in ker bode tudi Kraški teran gotovo prav zdatno upljal: prav zaradi tega imajo Irredentariji prav, če se Slovenec tako boje, da postanejo nervozni, ako le kako slovensko zastavo, kaj pa še predstavo in v gledišču i vidljo. Da, novi zarod ne bode več pital svojih sčičavi, prepriča se, da se v Trstu lahko denar služijo tudi s poštenim slovenskim srcem, da nij treba pačiti sebe in svojih zaradi lastne koristi — in — in utegnejo priti še časi, ko ne bodo več bežali mestni očetje pred slovensko besedo »Tukaj«.

Narodna zavest je probujena in nikoli več ne zaspi pri tako čilem narodu, kakor je naš, ne bode se Slovenec več vtapljal v italijanskem morju, on bode v kratkem terjal, da se mu vrne, kar so mu tujeji vzeli po krivici, on ne bode več kvasa dajal drugim, ampak iz svojega kvasa bode tirjal domači kruh in ne da, da bode tukaj gospodaril Italijan; ti bregovi so naši, to jadransko morje je in mora biti Slovansko, ker si ne moremo misliti Slovanstva brez tega morja. Naj pa zdaj naš namestnik še tako praktično misli, večnih postav ne prekucne. Prav zato pa: nobene zveze z Ita-

temi šestimi meseci toliko, kolikor je preskrbnina manjša.

Kdaj se smejo te pravice vzeti?

Rodbinam tistih, ki so, ko so bili v dejanskej službi,

a) iz nje pobegnoli, ali

b) jih je sodnija v teško ječo ali v ostro kazen obsodila, odtegne se dovoljena podpora, ko je podpirajoča komisija to zvedela.

Kateremu kolku so poverjene vloge gledé teh taks?

Vse raziskave, vloge, pritožbe gledé vojaške takse, in vse priloge so proste kolka. Tudi so prošnje za podporo rodbin mobiliziranih in vse priloge kolka in poštnine proste.

Dopisi.

iz Planine, dne 21. oktobra.

(Vljudni ces. kr. okrajni sodnik).

Kaj se lahko izobraznemu Slovencu prigodi, ako na uradni ukaz pride v pisarno, naj kažejo te le vrstice: Dne 14. t. m. mi je bilo ukazano ob 9. uri v pisarno v Logatec priti, da bodem zaslišan o zadevi neke varstvene stvari; pisano je bilo, to se umeje, »nemški« in kakor se podpis prav teško raztolmačiti da, bil je podpisan sam sodnik. Točno ob 9. uri stopim v spremstvu svoje tudi o tej zadevi prišle matere v urad. Prva soba je prazna; potrkam torej na druga vrata, odprem, vstopim ponižno kakor uže uboga slovenska para in vidim pri mizi sedeti gosp. c. kr. sodnika in okoli njega nekatere možje s kmetov. Čakam torej nekaj časa pri sedežu gosp. sodnika in ker se ta proti meni obrne, rečem: »Dobro jutro! Oprostite, prosim, ali bodem o tej zadevi tukaj pri Vas zaslišan?«, ter mu dotični »Auftrag« pokazem. Ali on osorno odgovori: »Hab' keine Zeit!« Jaz na to zopet vljudno rečem: »Prosim, vsaj nočem nič družega, imam biti zaslišan? in blagovollite mi povedati, ako se to tukaj zgodi, ker imam od vas podpisano vabilo. Na to slišim še enkrat zaderajoči: »Hab' keine Zeit, lassens' mich in Ruhe!« — in gospod vstane, za ramo me prime, do vrat me tira ter jih za menoj zaklene in še nekaj v nemščini govori. K sreči je prišel zdaj v prvo sobo drug gospod uradnik, kateri mi »vljudno« pove, naj grem v drugo sobo. Tam najdem tudi dotičnega »vljudnega« gospoda, kateri mi »prijazno« reče, da tukaj stvar opravim, in tako sem bil rešen surovega ravnanja omenjenega gospoda. Usojam si torej vprašati: Ker je bil gosp. c. kr. sodnik sam podpisan, in so tukaj pri nas prej, ko je bil v Planini c. kr. urad, zmirom sami gospodje sodniki take varstvene račune izvrševali, zato sem bil prepričan, da bode tudi zdaj tako; posebno ker bi moralo sicer biti zapisano ime c. kr. uradnika, pri katerem se bode obravnavala vršila, za kar je tudi na »nemških« vabilih potrebni prostor (ta je bil, gotovo zaradi prevelikega truda, prazen) ker pa ni tako bilo, zato bi bil moral gospod reči: »To ne bo pri meni, vprašajte v drugi pisarni? Ni bila to njegova dolžnost? Ne tirja tega tudi vljudnost, omika? Ne bil bi manj časa zamudil, da je dal ta kratki odgovor, nego da me je k vratom tiral,

lijani, dokler niso v svojih mejah! — Take misli so mi rogovile, ko sem opazeval slovanske sive skale Nanosa in Krasa. A te misli so uže spodrivale druge. Mislim sem si: kako srečen bi bil pač ta Kras, da je le nekoliko pogozden. Res se vidi, da je tu in tam vlada nekoliko storila; a vse to je ubogo malo v dobi 20 let in če se bo to tako nadaljavalo, bode Kras še po 500 letih kazal prav taka siva rebra, kakor jih kaže denes. Zakaj pogozdovanje Krasa ne ide od rok, to je uzrok, ker je ves načrt, začetek in zvišetek čisto nepraktičen. Tako saj misliva jaz in moj dolgonogi kraški adjutant iz srečnih časov Sočine dobe, ko smo v Sežani prvaka tožili pred ljudsko sodnijo, katera je iz rekla ostro sodbo. Pa pustimo to: stari Sočani so bili ostrí, kakor Puritani; a tistikrat so imeli mej seboj slovenskega O' Conela, ki je kakor pravi ljudski tribun z nenavadno gorečnostjo potezal se za ljudske pravice. In kako so ga radi poslušali naši vrli Kraševci in kako so ga tudi dobro umeli! Neka otožnost se me lasti, če mislim na tiste lepe, skoro bi rekel poetične čase. O kako je vendar postalo prozaično poem, bodi si na Goriškem, bodi si v Trstu in okolici!

Vsi smo postali modrejši in trezniši, tako vsaj pravimo; če je pa to tudi resnica, to je

kakor se pijanca iz krčme uleče — in za menoj zaklenol, da je stara moja mati kar sirmela nad takim surovim ravnanjem c. kr. uradnika pri c. kr. uradu! Ako je imel pa tako važen posel, da se gospoda motiti ni smelo, zakaj niso bila vrata prej zaklenena? pa bi bilo vse v redu. Gospod naj si pa zapomni, da bode malo hvale in časti žel, ako bode tako z davkoplačujočimi državljani postopal. Kaj mora pred takim c. kr. uradnikom trpeti še le ubogi kmet, kateri se pridrzne vrata, katera niso zaklenena, odpreti in vprašati o kakej k c. kr. uradu spadajočej stvari, če ima vabilo, kakoršno je moje bilo? — Gospod, vzemite si v izgled, kako se vede na priliko velenjeni naš gospod deželni predsednik (gotovo nekaj višje stoječa osoba) tudi proti prostemu kmetu; — on je sama vljudnost in prijaznost, in ima menda vendar malo več posla — nego Vi!

Mir. Korča.

V Pulji, dne 22. oktobra.

Vrta braniteljica narodnih pravic hrvaškega naroda v Istri, »Naša Slova«, je lansko leto od tukaj večkrat goriko priporočala, naj se nam preč. kanonik gosp. Blasiol kot kapitularni dušobrižnik odstrani, ker zavoljo neznanja neobhodno tukaj potrebnega hrvaškega in nemškega jezika je on popolnoma nezmožen svoje visoke dolžnosti vestno spolnovati.

Zelo nas je bil razveselil in navdušil preč. poreško-puljski ordinarijat, ko je začetkom letošnjega leta razpisal natečaj za izpraznjeni tukajšnji kanonikat. Slišalo se je namreč, da je med prosilci sposobnih mož za to častno, dasi težavno službo. Od dne do dne smo radovedni pričakovali novoimenovanega kanonika. Ali še le zdaj smo zvedeli, da je bil razpisani kanonikat zgolj le igrača, ter da smo živeli le v sladkej iluziji, ker vsi prosilci so bili odbiti.

Nečemo, tudi ne želimo vedeti: je li preč. ordinarijatu manjkalo potrebne enerģije, da svoj jednokratni značaj pokaže ter da se uže enkrat odreče preživelim navadam, vsled katerih ima tukaj le italijanski govoreči kanonik župnikovati. Ali je rečeni ordinarijat vladi najvrednejšega izmed prosilcev predložil in priporočil, tega nikakor ne maramo preiskovati. Imamo pred očmi le dejanje in njega rezultat.

Če tudi ne odrekamo, da po proučarjenih vseh okoliščinah imajo se narodnostni občirji imeti pred očmi v povišanju drugih stanov, vendar izražujemo trdno svoje prepričanje, da morajo takovi popolnoma prenehati, kjer gre za najdragocenejše dobro in kjer izvenredne potrebe terjajo izvenrednih sredstev in neodlašajoče pomoči.

Ko je pred dvema letoma poreško-puljska biskupska stolica bila še prazna, prosilo je na najvišjem mestu tukajšno mestno duhovstvo z občinstvom vred, naj se škofijske stolici staro njeno pravo ne odtegne, ampak naj se jej da kakor hitro mogoče višji pastir. Prošlo se je višjega pastirja posebno z namenom, da prav to najbolj črno piko v svojej biskupiji opere.

Pristavljamo, da je njih Svetost Leo XII. ko je leta 1828. puljsko biskupsko stolico s poreško zedinil, ukazal, da ima poreški vladika en del leta tukaj v Pulji stolovati. Ta ukaz iz

drugo prašanje. — Tisti čisti zibelj — ali še gori? Rogovileži so utihnoli; tega se veselje nekateri naši oportunč, ker menijo, da bodo lažje nastopali in kolovodili po svoje. Jaz pa bi želel, da bi zopet nastopili mlajši rogovileži, kajti ti so v narodnem življenju silno potrebni, oni čisti narodni zrak in širijo entuzijazem, brez katerega se ne širijo tako lahko ideje. Kje so Minki, kje je komuna, ki je dobivala pisma od glasovitega Marksa, da treba kaznovati izdajalce; kje so Zachaus, Šalobarda, Tropinar, Židek, kje je stara garda Tržaška in Hajdrihovi kvarteti in Dr. Čudež e tutti quanti? — Nekateri so uže v krtovi deželi, drugi počivajo na svojih lavorikah, nekateri politizirajo na visoko, zopet drugi se masté; o da bi zopet od mrtvih ostal skoraj pozabljeni »očka«, kako bi mahal po teh raznih njegovih učencih!

Notranji klic mi pa vendar pravi, da prečno gledam. Zopet nastanó Minki in drugi cigu-digu-migu-rovarji in stari se bodo mešali z mladimi, potem pa: joj! narodnim lenuhom, potepuhom, kruhoborcem veternejakom in vsem takim narodevetabriganjakom. Za božjo voljo: kam sem zašel! O pogojzodvanji Krasa sem hotel nekaj povedati; pa ta salamenski adjutant iz vojnih časov me je zmotil!

(Dalje prih.)

Rima dne 5. julija 1828 se glasi: »Il vescovo pro tempore di Parenzo sarà in dovere di tenere in questa città di Pola un vicario generale e di risiedere una parte dell'anno nella stessa.«

V Pulji pa župnikuje človek, ki še pičice hrvaškega in nemškega jezika ne umeje! — Ali ni to za zdanji naš vek sramotno, ni li to zasramovanje in zasmehovanje tukajšnjega meščanstva, ali se s tem ne demoralizira duhovstvo? — V Pulji, pravim, v katerem skoraj četrtina vseh prebivalcev zedinjene vladikovine stanuje, namreč preko 18,000 duš — ne pa, kakor je pred kratkem na strani: 154. pisala »Illustrirte Welt« 10,000 duš — na katero mesto so obrnene oči ne le vse širne puljske okolice, nego vse biskupije, da vse avstrijsko-ogerske države zavoljo hrabrega c. kr. mornarstva, katero ima tukaj svoje središče in svojo luko!

Minoli so za nas oni nesrečni časi, ko je pokojni biskup Anton Peteani — parcius sepulto — po svojih kanoničnih pohodih teško zdihoval prišedši iz katere hrvaške plovanije v talijansko mestice rekoč: Še le zdaj se oddahnem, ker, hvala Bogu, nisem več med barbari!

Prešla je ona žalostna doba, ko je on nameščal talijanske duhovnike za župnike v plovanije bolj s Hrvati, nego s Italijani nastanjene tako, da je marsikteri prisiljen bil župniškega patrona praznik prenesti na velikonocni čas, da so sosednji duhovni mogli priti spovedovat njegove župljane.

Narodna zavest se je začela pri nas buditi, in semtertja je pognala uže tako močne korenine, da jo tudi silna burja več izkoreniniti in zadušiti ne more.

Uže v davnem času je skrbel za nas kršćanski Rim in gotovo ni brez neznatnega vzroka dovolil Slovanom staro-hrvaške službe Božje, za katero smo mu na veke hvaležni in katere so se naši predniki nekoliko tudi posluževali!

No, puljski Slovan sme izrečno in naravnost zahtevati, da njegov duhovni predstojnik v njegovih dušnih potrebah ž njim v njegovem jeziku občuje, ker za našega človeka ni bolj ljubomornega predmeta in bolj občutne strune, nego ljubezen do sv. vere in materinega jezika.

Da, zdanji zakoní Nj. Veličanstva, svitlega cesarja in kralja naročito zapovedajo in naravnost na to merijo, da imajo državni služabniki znati jezik svojih podložnih; ali ne velja še z večega vzroka prav to tudi cerkvenim dostojnikom?

Čisto naravno je, da delajo cerkveni nevedneži same sebe priskutne, svojo službo zoperno, med kolegi prouzročujejo pa zdražbo in razkol! Ni se toraj čuditi, ako se med zidovi tega puljskega hrama dogajajo očitne nedostojnosti, ktere vernike begajo in pohujšujejo. Ker se uže v prilog sv. vere glasimo, želeči, da se nam ta krvaveča rana zaceli, smemo ponášati se ne le s patrijotičnim, nego tudi z bogoljubnim činom.

Ne dvomimo sicer, da se je uže gosp. Blasiolu svetovalo in camera charitatis, kakor tudi pótém vredne »Naše Slove«, da se duhovnega oskrbníštva iznebi, ker mu ni na čast, ako se mora v svojem župniškem uredu tolmača posluževati; da nemore bolnik dolgo čakati, da ga hrvaški kaplan pride tolažiti; saj je očitno, da vse to le javno moralo podkopuje. Res je, da se je nevrudljivemu duh. pomočniku gosp. A. Benigarju dala pomoč v osebi marljivega gosp. Ant. Legovića. — Ali vse to nič ne pomaga, ako se imenovani gosp. kanonik-dušobrižnik za navedene svéte meni toliko, kakor da jih ni.

Naravno je toraj, da se redko kje na svetu taki neredi godé, kakor tukaj. Zato je tudi užaljeno ljudstvo razodelo svojo nevoljo oblastim in glavarjem.

Pritožilo se je namreč lani pismeno vis. c. kr. namestíštvu v Trstu, katero je po svojih organih započelo preiskavo zaradi v pritožbi navedenih in v njegovo področje spadajočih prestopkov. — Ob istem času je bila poslana enaka pritožba neredov prečast. ordinarijatu, kjer se je tudi korenitega leka prosilo, namreč, da se dosedanji gosp. dušobrižnik odstrani.

Zgolj se zgoraj omenjenim razpisom natečaja, v katerem se je hvalevredno in prav pogojno

* Prav želeči bi bilo, ko bi naš preč. ordinarijat sporazumljen z drugimi preskrbel pravilen in razumljiv »Slavet«, ker zdanji je bil l. 1799. v Benetkah tiskan z goropadnimi napakami. Zavoljo enakosti bi se moral prav tako prepisati tudi obrednik ali ritual, če tudi po onem iz senjske biskupije od l. 1859. S tem bi se močno ustreglo želji častite duhovščine in vernega ljudstva, pa slava Božja bi se znatno pospeševala. Pis.

neobhodno znanje jezikov zahtevalo, s to moralno klofuto toraj, s katero je bržčas v zvezi kakova večkratna tajna graja omenjenemu gosp. dušobrižniku, mi nismo nikakor zadovoljni.

Naj pa nihče ne misli, da mi stvari mistificiramo, ali da jih iz slepe strasti ali celo iz osobnega maščevanja do rečenega gospoda razglasamo; nikakor ne; mi smo namreč od začetka menili boriti se le o načela, če tudi po naši želji zavoljo jasnosti vspleni nismo.

Konečno trdimo le nepobitno resnico, če rečemo, da vsakteri, kdor ne umeje ljudstva, kateremu pastiruje, podoben je prostemu povzetniku in dninarju, ki dela brez vsacega prepričanja; trdimo celo, da po cerkveni, toraj božje postavi, tak delalec ni vreden biti kurat, ako se strogo držimo tridentinskega nauka, zlasti 20. pravila sv. rimske pisarnice, ki se od besede do besede glasi: »Provisionem beneficij curati nullam esse si provisis non intelligat et intelligibiliter loqui nesciat idioma loci.«

Toraj, ako se kakorkoli ne zbrisé ta črna naša pika in globoko zevajoča rana ne zaceli, naj dotični preč. gospodje po svojej vesti sami sodijo: kakov vspeh morejo imeti pri podložnih njihovi zdaj: možki programi, zdaj: otročje okrožnice, zdaj zopet: grmeči treski, ki naj bi nam kosti in mozek prešlinoli in pretresli.

Zato prosimo duhovno starešinstvo, da vsled svoje visoke prevdavnosti in očetovke ljubezni, to po drugih zakrivljenju napako uže enkrat popravi, sicer joj si varovaneu in njegovim branilcem — vae vobis duces coeci! **)

**) Cfr. tomum III. Scavini editio nona pag. 509.

***) Sv. Matej 23.

Kritični politični pregled.

Domače deželé.

Naš cesar je potoval od 17. do 23. t. m. po Slezijsi, kder so ga povsod z veliko navdušenostjo sprejemali. Nadejamo se, da to popotovanje zboljša narodne zadeve češkemu i poljskemu narodu, katerega je v Slezijsi nad polovico vsega prebivalstva, pa je strašno zatiran; godi se mu enako, kakor tržaškim Slovincem; v javnem življenju ne živa tam njihova i pri nas ne naša narodnost tolikokrat i tako slovesno priznanih narodnih pravic.

Na Slezkem je cesar pokazal, da so mu tamošnje deželne razmere bolj znane, nego je bilo ljubo deželnemu načelniku. Sestavili so program, kaj bi mu pokazali ter v svojej abotnosti menili, da se bode vladar po tem programu ravnal, ali zelo so se prevarili. Ko je namreč cesar željo izrekel, da hoče iti poslušat, kako se na tešenskem učiteljsčju uči, stopil je deželni prvomestnik k njemu ter rekel: »Ali, veličanstvo, tega ni v programu,« odgovoril mu je ostro cesar: »Mene ne briga program, jaz to želim,« i kar naglo je šel v učiteljsčje ter ukazal, naj se izprašujejo učenci iz veronauka v nemškem i češkem jeziku, potem iz češkega in poljskega jezika. Povsod se je za češko in poljsko narodnost jako zanimal i razodeval, kako veljavo daje deželnim jezikom. Iz tega se vidi, da cesar hoče, da postane meso i kri njegova v prestolnem govoru izrečena beseda, da se mora vsem narodnostim pravica goditi.

Grof Coronini je bil izvoljen v delegacijah, ki ste se 19. t. m. v Budapeštu odprle, za predsednika; vojni minister je res blizu 9 milijonov za vojsko več zahteval, nego lansko leto, kar je centralistom jako ugodilo, da morejo zdaj očistiti zapravljenost sedanje vladi in večini državne zbornice, sami sebe pa povzdigovati, kako dobri gospodarji so. — Mi obžalujemo, da troški za vojaštvo tako rastó, vemo pa tudi dobro, da bi jih liberalci nič ne mogli zmanjšati, i Bog nas varuj liberalskega gospodarstva! Skupni državni troški za prihodnje leto so proračunjeni na blizu 110 milijonov, od teh spada na Avstrijo nad 75 milijonov, drugo na Ogersko.

25 t. m. je cesar sprejel delegacija v Peštu. Pozdravil ga je načelnik, grof Coronini. V cesarjevem prelepem odgovoru nahajamo te le politično jako važne besede: Naravno je, da na denarstvene zadeve prejšnje razmere in lanska slaba letina hudo vplivajo.

Izvrševalni odbor državnozbornice desnice je v posvetovanji na Dunaju soglasno sklenol, da državnozbornica desnica v prihodnje ne bo hotela biti le večina zato, da bi se vlada nanjo naslanjala, kadar bo to potrebovala, in dogovorilo se je tudi, da se bo vlada le toliko podpirala, koli-

kor. ba. izvršavala program lanskega prastolnega govora. S tem se desnica ni navezala na sedanje ministerstvo, zagotovila mu je podporo le v posameznih prasanjih. — Pri posvetovanju, ki je bilo dvakrat, bilo je pričujočih tudi več ministrov; grofu Taaffeju se je tudi povedalo, katere želje in pritožbe imajo zastopniki vseh treh oddelkov državnozbornske večine, in ker se je on tirjatvam udal, zato se je nadejati, da odslej dobro voljo tudi z deli potrdi.

V izvrševalnem odboru tržavnega zbora so tudi Slovenci izrekli svoja zahtevanja, katera so ministri do malega vse odobrili. Tako poročajo časniki. Če je to resnica, tedaj se morajo k malu kazati dejanja.

Več nemških konservativnih državnih poslancev, njim na čelu izvršni Lienbacher, je sklicalo nemške svoje privržence v občen »parteitag«, ki ima biti v Lincu, da se upro trditvi centralistov ter javno izreke, da ti ne zastopajo menjenja nemškega ljudstva.

Na konservativnem »parteitagu« v Lincu se pričakuje veliko nemškega ljudstva, ki v imenu nemškega avstrijskega naroda javno in slovesno izreče, da se nikakor ne ujema z načeli ustavo-vecev, da jih ima za sleparstvo, da je vsa njihova politika oprta na laž i sebičnost i da Nemštvu od nobenega družega naroda, s katerimi želi v miru živeti, nikaka nevarnost ne preti.

Na Predarelskem so Nemci uže sklicali tabor i sklenoli resolucijo, da se veselje linskega konservativnega »parteitaga«, ker odobravajo njegov namen ter izrekajo željo, naj bi se ga tudi Predarelcani v obilem številu vdeležili.

»Tiroler Stimen« pišejo o nemško konservativnem parteitagu mej drugim to le: »Zdaj se ima odkriti velika laž, da liberalci in judi zastopajo nemško ljudstvo, da bo to slepec lahko videl. To je namen »parteitaga« konservativnih Nemcev. Konservativcu ni za prazno demonstracijo, on ne bo igral burk, kakor jih igrajo liberalci, on ne postavi na dnevni red le narodnega prasanja, izmišljene narodne nevarnosti, on se bo pečal tudi s političnimi i gospodarskimi prasanji, katerih se liberalci tako ogibljejo. I prav tega se liberalci strašno bojé, ker čutijo, da celo preprosti kmet lahko spozna, na katero stran mu je stopiti.

Te dve dogodbi ste močno prestrašile i potrole centraliste i to toliko bolj, ker ste jih zadele kakor strela iz jasnega; 24 ur poprej so njih časniki še trdili, da so se državnozbornske desnice poslanci razprli i da shoda konservativnih Nemcev ne bo. Tako prevarjene pa je potrla še druga huda novica; grofu Taaffeju se je namreč posrečila ustanovitev velike banke pod imenom c. k. priv. banka avstrijskih dežel, koncesija za to je dobila vladi prijazna »Societè de l'union générale.« S ustanovitvo te banke je Taaffe izvil državo iz rok judovskim skopuhom in oderuhom i tako pokazal, da judovskega kapitala ne potrebuje. To je tedaj velik udarec centralistom. Le škoda, da banke niso ustanovili domači, ampak tuji kapitalisti.

Dr. Rieger je bil zadnji teden v Peštu, kder se je o političnih rečeh dogovarjal z ogerskimi ministri i družimi vplivnimi osobami. Ustavoverce je to tako zdražilo, da kar rohné i lažejo, da se vse kadl, trdé celo, da so dr. Riegerja iz Pešta pognali, ker jim je znano, da je bil dobro sprejet i da se ni vrnil domu s praznimi rokami.

Hrvaški deželni zbor je 16. t. m. vladi izrekel nezaupnico. Poslanec Vrbanič je namreč grajal to, da v hrvatskem domobranstvu ne more priti do stopinje štabskega častnika nobeden, kdor madjarsčine ne zna. Vladni zagovornik je skušal vlado opravičiti, a pri glasovanju se je Vrbaniču pritrnilo.

Tuje dežele.

Turško-črnogorsko prasanje še vedno ni rešeno. Turčija rabi vedno nove zvižace; zdaj se je začela vtikati uže v notranje črnogorske zadeve, ker očita Črnejgori nedostojno ravnanje s Turki v Podgorici, Spužu in Žabljaku; vlade pa zahtevajo, naj se Ulčinj brez odloga izroči Črnogorcem.

V Prizrenu na Albanskem so umorili Arnavti avstrijskega dragomana (tolmača) i njegovo ženo. Zato je bil avstrijski konzul iz tega mesta poklican, da se še njemu kaj tacega ne pripeti. Avstrijska vlada zaradi tega umora zahteva od Turčije zadoščenje. Taki dogodki kaže-

jo, da na Turškem avstrijske politiki malo upajo, pa se je tudi bojé ne.

Časniki ugibljejo, da ruski car zaradi bolehnosti hoče odstopiti. — Naši judovski časniki zaradi tega zona lomí, ter kriče, da njegov nastopnik razvije slovanski prapor.

Ruska vlada je poslala na Poljsko ukaz, naj se na poljski jezik poseben ozir jemlje. To je tudi znamenje časa, tedaj vredno, da se zapiše.

Na Nemškem se strašno naglo širi nezadovoljnost, uboštvo, socijalni demokratizem i sploh moralni propad. Spomina vredno je, kako o tem toži »Nordd. Allg. Ztg.« ona pravi: Povsod, kamer se ozremo, vidimo grozno razdivjanost. Tatje in morilci zlodejsko mirno premišljajo o érnih svojih delih ter jih z enako mirnostjo izvršujejo. Strašno se množi tatinstvo, kriva prisega, prikrievanje ukradenega blaga, zločinstvo zoper nravo in vsakovrstna druga zlodejstva. Vsak mlečnjak uže rabi nož i preti življenju in zdravju mirnih potnikov. Temu se mora konec storiti; prišlo je uže do tega, da celo liberalci priporočajo smrtno kazen in palico.

Ma Irskem vedno bolj vré i nevarnost raste od dne do dne. Rabuke so na dnevnem redu, najemniki so uže družega posestnika umorili. Dokler se na Irskem zemljiške razmere pravičnejše ne vrede, ne bode tam stalnega miru.

DOMAČE STVARI.

Banka Slavija in nje nasprotniki. — Bodi si Nemeč, Lah ali Madjar, vsak bi rad nad Slovanom gospodoval. Vzlasti pa si prizadevajo vsi, da bi Slovan njihovej dobičkariji stregel in jim *žepo polnil*. Ako hoče tu pa tam jarem ostresti, zaleté se kakor sršeni vanj! Da bi se odvisnosti ptujih zavarovalnih družtev odkrižali, ustanovili so Čehovi pred blizu 12 leti svojo banko »Slavija«, ktera leto za letom velikansko napreduje. Koncem lanskega leta je imela uže nad 4 1/2 milijonov rezervnih in poroštenih zalog. V vseh petih oddelkih (1. zavarovanje kapitalov, 2. podedovanska društva, 3. upna društva, 4. zavarovanje zoper ogenj, 5. zavarovanje zoper točo) se lepo in veselo razeveta, in pridobiva si povsod čedalje več zaupanja, ker ljudje vidijo, da je v — *poštenih rokah!* Zavarovancev zoper *ogenj* ima uže nad 124.000, s zavarovalnim kapitalom 118 milijonov gold. Zoper ta sloveči slovanski zavod so ščevali židovski dunajski časniki iz gole jeze in zavidnosti uže od začetka, in nedavno je zatrobila spet dunajska »Union«. A za napade od take strani nikdo ne mara, ker se ve, kam pes tace moli! A čudom se čudimo, da je »Adria« tukajšnji organ vlade in dr. Aleksandra Dorna, ta sovražni članek koj v svoje predale sprejela. Vladnemu listu pristaje *bolje* resnica in nepristranost! Mi pa s popolnim prepričanjem priporočamo: *Slovenci, zaupajte banki »Slaviji« več, nego vsem ptujim zavarovalnicam!* Nedavno je odprla *novi oddelék*, na kateri tukaj opozarjamo, — oddelek za *pogrebe*. Kdor vsak teden vplača 10 kr., tega sorodniki dobé po njegovej smrti 200 gl. za pogreb i. t. d. Ubožnejšim ljudem je to velika pomoč.

(Opomba: Zastopstvo banke »Slavije« za Trst je zdaj prevzel mesto g. Pleše-ta — gosp. Frühlich, via Nuova.)

O ribjem lovu v jadranskem morju beremo v »Politiki« v dopisu iz Trsta to-le: »Nam ni znano, doklej so dospete razprave mej avstrijsko-ogersko in italijansko vlado gledé ribjega lova v jadranskem morju. Prepripi mej isterskimi in dalmatinskimi ribiči in ptujimi čjožoti pa gotovo ne ponehajo, dokler se *popolnoma ne odpravijo* poslednjih predpravice, ki so po izgubi Beneškega prečudna stvar. Kako bi mogla vlada dopuščati, da se ubozemu našemu ljudstvu kruh i zaslužek izspod rok jemlje? Tukaj treba roko podati zvestim lastnim državljanom, ki se boré za lastno življenje! Doslej so na ribjem trgu v Trstu le ptujci gospodarji! To so od érke do érke resnične besede. Naš magistrat skrbi uže zato, da se domači ribiči postavljajo na zadnja mesta; vso ribjelovsko trgovino pa imajo ptuji Italijani v rokah. I ta trgovina ima zlato dno, ker sveže ribe se iz Trsta pošiljajo v gotovih časih celo v Berlin.

Cesarjev dar. Cesar je podaril tropavskim ubogim 3500, in tešenskim 1600 gold.

Za zastavo podpornega delavskega društva so dalje darovali ti li gospodje: M. Zorman 2 g., Omers 1 g., J. Rasenger 50 kr., Ivan Puel 50 kr., M. Bregant 40 kr., J. Birca 40 kr., J. Volf 40 kr., J. Male 40 kr., A. Sega 20 kr., P. Pirc 20 kr., J. Sirk 20 kr., J. Pogorelec 50 kr., A. Godeša 1 g., F. Hvala 1 g., A. Montanara 50 kr., And. Vidmar 50 kr., P. Križman 20 kr., A. Šarf 45 kr., J. Kroat 20 kr., Janez Šabec 1 g., J. Trampuš 50 kr., A. Šorli 50 kr., M. Šorli 50 kr., F. Ostravska 1 g., in 80 kr., Miniussi 3 g., Ivan 1 g., F. Jazbic 40 kr., A. Klose 1 g., A. R. 1 g., A. Klodič 1 g., J. Bertulin 1 g., L. Kosančič 2 g., H. Kalzer 1 g., S. Kleskovič 2 g., V. Kovačič 60 kr., F. Jerab 1 g., M. Živic 2 g., P. Berkovič 50 kr., V. R. 1 g., J. Jenko 50 kr., J. Goriup 1 g., J. Nabergoj 5 g., T. Pregel 1 g., Dr. S. Pertot 1 g., A. Hodnik 1 g., Legat 1 g., Ivan Novak 50 kr., Glaser 1 g., Dr. Bizjak 2 g., F. Dolenc 1 g., S. Primožič 40 kr., J. Čejnjevcr 50 kr., Nusdorfer 30 kr., Zanata 30 kr., L. Rus 50 kr. Vsega v kup: 50 g., in 35 kr., že v poprejšnjem listu naznanjenih 50 g., in 60 kr.

Torej vsega v kup 102 g., in 95 kr. Opominjajo se vsi tisti, ki so z tednino zastali, naj doplačajo v 14. dneh, ker sicer se iz društva izbrišejo. Če potem hočejo v društvo zopet stopiti, vpišejo se kakor novi udje.

Vojaško veteransko društvo v Trstu je pristopilo kakor redni ud društvu rudečega križa.

Baron Rodič, dalmatinski deželni namestnik, je zadnji teden praznoval šestdesetletnico svojega službovanja. Cesar se mu je z lastnoročnim pismom zahvalil za velike zasluge, katere si je pridobil za cesarsko hišo in državo.

Odlikovanje. Cesar je podelil red železne krone druge vrste z vojnim okraskom vojaškemu poveljniku v Trstu, generalu Schmitzgu o priliki obhajanja petdesetletnice vojaške službe, in red železne krone tretje vrste šolskemu nadzorniku, g. Gnadu.

Kde so naše dežele? V tržaškem vladnem listu »Osservatore Triestino« smo brali zadnji teden nek poziv, v katerem se imenujejo naše dežele »provincie italiane«! Kako in od kedaj?

Poroka prestolnega nastopnika Rudolfa bode 15. februarja 1881 na Dunaju. Nevesta kraljčica Stefaniya pride 10. februarja v Schönbrun.

Prošnja. Pošla je bila uže lani šolska knjiga »Prirodopis živalstva«, izdelal Pokorny, poslovenil Erjavec, in ker tretjega novega izdaja doslej Slovenska Matica nikakor ni mogla preskrbeti, smo prosili in pri družnikih Maticarjih nakoledovali jih toliko, da na pr. v Ljubljani jih imajo gimnazijski učenci vsi; ako jih drugod kje še pogrešajo, naj obrnejo se do znanih bližnjih ali daljnjih udov Maticinih in dobili jih bodo za potrebo, dokler prihodnje leto po Matici izide tretjič. — Pošla pa je letos spet druga šolska knjiga. Slovensko Berilo za 8. gimnazijalni razred. Izdal dr. Fr. Miklošič. Na Dunaji. Tiskana v c. k. zalogi šolskih bukev — ni več dobiti. Morebiti imajo kateri nekdanji učenci vendar še to knjigo; lepo so prošeni, naj jo blagovoljijo poslati ali kateremu gimnazijskemu učencu, ali pa sedanjemu slovenskemu profesorju v osmen razredu gosp. Jos. Marnu — na pšodo ali zastonj v dar, ali tudi za gotovo, kajti dijak brez knjige — vojak brez orožja.

Bajamontovci v Splitu so glavo izgubili, kar je Despalatović odkril, hako gospodarijo z občinskim premoženjem. Ponujali so mu uže 200 gl. da bi proklical očitovanja, kar le še bolj potrjuje, da je vse resnično, kar je bil razodel; vsak dan se odkrivajo novi dokazi, da ti ljudje niso znali družega, nego občino dreti i Bajamonti se ima zahvaliti le vladnej mlačnosti, da sedi še na županskej i ne na kateri drugej klopi.

Stolica madjarskega jezika v Zagrebu. Na zagrebškem vseučilišču se je odprla zelo potrebna stolica svetovnega madjarskega jezika, ker brez njegovega znanja ne more priti, kakor Turek brez korana, noben Hrvat v madjarska nebesa. Da je to res, porok nam je stari pravcati Madjar po imenu i pokoljenji, Ljudevit Košut, ki je po bitvi pri Kapolni *govoril z madjarskim bogom*, kakor Muhamed na svojem popotovanju z Alahom. Madjarska stolica ima uže 19 učencev, finančnih Davidovih urad-

nikov, ki pojdejo na vse štiri strani svetá oznanjat madjarsko kraljestvo. Izmej farizejev, to je: zagrebških vseučiliščnikov, pa nobeden ni stopil v to šolo, ampak mnogo zagrebških vseučiliščnikov se je začelo učiti ruskega jezika, ki ga učí dr. profesor Celestin.

Naučni minister in ljudska šola. — Minister nauka je ukazal vsem deželnim šolskim svetom, naj mu do konca oktobra obširno poročé o vspehu ljudske šole v zadnjih desetih letih, o pomanjkljivostih i skušnjah gledé uže dovoljenih olajšav pri šolskem obiskovanju. Minister je izrekel, da poročili želi, da bo imel potrebne podatke, ako pride šolsko prasanje v prihodnjem zasedanji državnega zbora zopet na vrsto.

Rudarsko vodstvo v Idriji potrebuje za prihodnje leto 24.000 ovčjih beloostrojnih koč. Kdor jih misli ponuditi, naj se obrne na tržaški puncovni ured, kder se mu natajčniši pogoji naznanijo.

Tržaško veteransko društvo bo imelo 7. novembra drugi glavni zbor v zgornjej dvorani pri Monte verde. Zjutraj ob 8. bo božja služba za žive in mrtve družabnike v cerkvi novega sv. Antona.

Jakob Arcon †. Iz Zadra nam je došla žalostna vest, da je vrli naš rodoljub, deželnega namestništva svetovalec, Jakob Arcon, zadnjo nedeljo zvečer za pljučnico umrl. Naj v miru počiva!

Vreme. Zadnjo nedeljo popoldne je v Trstu v enej uri padel gorkomer od 16 na 8 stopinj in zdvijala strašanska burja. O poludne smo imeli 19, zvečer pa 4 1/2, stopinj gorkote. Zdaj je vreme zopet lepo.

Slovstvo in umetnost. Na željo, uže mnogokrat izrečeno, hoče R. Milic izdati orgljavecem in vodijem cerkvene glasbe jako potrebno knjigo: »Nauk o harmoniji in generalbasu, o modulaciji, kontrapunktu, imitaciji, kanonu in fugi«, sestavil A. Foerster. Da bi cena knjige ne prišla previsoka, naj bi p. n. čé. naročniki blagovoljili po dopisnici oglašiti se pri R. Milicu, tiskarju v Ljubljani, ker le tako se more preračunati število iztiskov in cena.

(Slovstvo in umetnost) Knjige »Tisoč in ena noč«, o kateri smo uže poročali in jo priporočali, prišla sta tretji in četrti zvezek na svitlo.

Poziv!

Naš narod slovenski se je začel zadnja leta krepko razvijati. Napredoval je posebno v svojem duševnem in narodnem življenju. Povzdiguje se še vedno bolj in bolj ter poskuša si po svojem duševnem delovanju priboriti med drugimi narodi svoje častno mu odločeno mesto.

Slovenska inteligencija se množi in narasta od dne do dne ter zahteva zdrave dušne hrane v svojem materinem jeziku. Naši miadini je potreba v čisti slovenščini pripravnega berila, ki jo naj uči spoznavati proizvode slovenskega kakor slovavskih in družih narodov. Slovenski pisatelji pa potrebujejo krepkega glasila, v katerem bi objavljali svoja duševna dela, lepoznavska kakor znanstvena, in tako občasno v njem podajali svoje izdelke našemu omike in poduka željnemu svetu slovenskemu.

Da se tedaj vsi stvari krepko glasilo slovensko je nujno potreba, osobito pa ker nam še tudi »Zvon«, edini leposlovni list slovenski, ob novem letu prenehati hoče, kakor nam čestito uredništvo Zvonovo na dotično vprašanje naznanja.

Zatorej se je združila trojica slovenskih mož, in se zavezala ustanoviti Slovincem nov list.

Pričakuje se, da dobi to novo podvzetje med Slovinci obéno priznanje in zaupanje; kajti prvič stojita novemu podvzetju na čelu dva Slovincem kakor sosednjim narodom po svojih slovstvenih delih znana slovenska pisatelja in učenjaka, vseučiliščni profesor gosp. dr. Gregor Krek, in naš starosta gosp. župnik Davorin Trstenjak, in drugič je na našo prošnjo tiskarnica družbe sv. Mohorja, zanesljiv in slovensko stvar vedno podpirajoč zvozod, založništvo prevzela.

S to izjavo se torej obračamo do Vas, čestiti gospod, in Vas prosimo se s podpisanimi združiti, novemu listu Vaše duševne moči posvetiti in novo glasilo, kolikor mogoče, podpirati.

Novemu listu bode ime in napis: »Kres« Leposloven in znanstven list. Sodelovanjem prof. dr. Greg. Kreka in Davorina Trstenjaka uredjuje dr. Jak. Sket, gimn. prof. v Celovci

Tiska in založuje tiskarnica družbe sv. Mohorja v Celovci.

•Kres• bi izhajal v prijaznej obleki in obliki v mesečnih zvezkih na 3—4 poiah začetkom vsakega meseca počeni od novega leta 1881; vgljal bi 4 gl. na leto, in se tudi lahko po zvezkih v knjigarnah kupoval.

V svojem prvem oddelku bi •Kres• donal leposlovnost stvari: pesni, kratke romane, novele, povesti, humoreske—izvirne ali tudi v prevodu iz slovanskih in drugih jezikov; narodne pesni, pravljice, pregovore, navade in šege, sploh narodno blago; potopise, popise slovenske zemlje in ljudstva, l. t. d. —

V drugem pa znanstvene spise s posebnim ozirom na slovenski in slovanski svet: iz poezije, starinstva in bajeslovja; iz narode in jezikoslovstva; iz slovstvene in kulturne povestnice Slovencev in slovanskih narodov sploh.

Nazadnje bode slovstveni pregled slovenskih in slovanskih proizvodov, kterege bode preskrboval prof. dr. Krek, in ki ima posredovati med Slovenci in drugimi Slovani.

Večkrat se bodo tudi objavljali časi primerni dopisi, ki nam dokazujejo kulturno stališče in slovstveno življenje po raznih krajih slovenskih.

To je na kratko načrt novemu listu, ki naj postane središče vsega slovenskega razumnosti.

Blagovolite tedaj naš slovenskemu narodu posvečen namen s svojim peresom podpirati, in iz Vašega duševnega delokroga kakov primeren spis vsaj do 15. novembra uredništvu ali že dovršenega poslati, ali pa naznaniti, hočete-li novi list s svojim peresom podpirati ali ne.

Rokopisi, ki se naj v Celovec pošiljajo, se bodo po mogočnosti odškodovali, in sicer po kakovosti gradiva in številu naročnikov.

S spoštovanjem
uredništvo

V Celovci, 1. oktobra 1880.

Gospodarske stvari.

Kako se železno orodje obvaruje rjeje. Da se svitli železni deli pri plugih in drugem orodju obvarujejo rjeje, stori se to lahko s kako neosoljeno mastjo. V ta namen je prav dobra maz iz 1 kila raztopljenega špeha, kateremu se mej topljenjem primešata dva kosa kolofonja, debela kakor kokošje jajce i pri tem se raztoplina meša, dokler se ne ohladi. Ta raztoplina naj se s suknom tanko namaže na železne dele. S tem se zraku in mokrotli zapre pot do železa, da svitlo ostane. Ako se potrebuje mnogo te mazi, tedaj naj se napravi v razmeri 1 kila kolofonja na 3 kile špeha. Jeklenih nožev in vilic, katere se redko kedaj rabijo in namažejo prav na tanko i skoraj čisto obrišejo, ne prime se rija. Predno pa se rabijo, naj se vtakno v krop i potem dobro obrišejo.

Zmrzli krompir kmetje večidel strani mečejo in vendar se lahko dobro porabi. Ako se dobro spere, potem posuši v zaprtem, prezračnem prostoru, v katerem je dve do tri stopinje gorkote, popravi se popolnoma. V petih dneh se sme kuhati in jesti, kakor vsak drug krompir.

Apnena voda za sadonosna drevesa. Apnena voda je za sadonosna drevesa zelo koristna, ker ne le živalske temuč tudi rastlinske zajedalec ugonobi. Gašeno apno se dotle z vodo zaliva, da se tako imenovano apneno mleko napravi t. j. apnena voda kakor mleko bela. S to apneno vodo se potem s pomočjo kakega šopka drevo po deblu in debelejših vejah pomaže. Da pa bela barva ni tako v oči bodeča, pomeša se apnena voda nekoliko s pepelom ali ogljem. Dobro je, če se tudi drobnejše veje s tem poskrope, ker apnena voda skorjo oživi in ugonobi vse mrčesje, ki ima zalego po špranjah in luknjah.

RAZNE STVARI.

Papež in Slovani. Da ima papež posebno skrb za Slovane, vidi se tudi iz tega le. 11 oktobra so se mu poklonili slovanski duhovniki v Rimu, da se mu zahvalijo za očetovsko ljubezen, katero je izrekel v svojej okrožnici do višjih duhovnih pastirjev. Pri tej priliki je papež blagoslovil vse slovanske narode ter željo izrekel, naj slovanski duhovniki njegovo okrožnico kolikor mogoče mej ljudstvom širijo.

V Avstraliji blizu mesta Sidnej so našli zopet bogate zlate rudnike. Ljudje iz mnogih krajev tja vro; po zlatu vse hrepeni, posebno Abrahamovi sinovi, ki so ga največ nagrabili.

Najdaljši most vsega sveta je novi most čez reko Volgo, 17 vrst od Sistrana, ki je zdaj dodelan. Ta most je dolg 696 ruskih seznjev i sezenj ima 2.1325 m. Zidati se ga pričeli l. 1877 v dan 17. avgusta ter velja 4.630.000 rubljev. 400.000 pudov železa so za ta most porabili i pod = 16381 kg.) Most ima 12 kóz ter je na vsakej kózi 82.000 pudov teže. Načrt temu mostu je risal profesor Belelovljski. Nobena dežela na vsem svetu nema takega mostu, kakor ga ima zdaj Rusija.

Udom igralnega društva bodi s tem nujno naročeno, da pridejo k občnemu zboru »Edinosti« v Sežano in prinesó se soboj knjižice, da se potrebno vanje zapiše.

Tržno poročilo.

Kava — je na zunanjih trgih poskočila, posebno pa kava Rio v Ameriki; vsled tega so tudi tukaj postale nakrat cene bolj napete.

Olje — brez posebne spremembe — cene vedno prav trdne.

Sadje — še vedno draže postaje, le gledé Sultanskih rozin je trg bolj miren.

Riž — gre od rok po dobrih cenah in novo blago se uže draže plačuje.

Špah in mast — popolnoma manjkata na trgu, vsled česar se skoro ne more govoriti o rednih cenah.

Petrolije — Tudi tega blaga manjkuje, ker niso še došle pričakovane ladje s petrolijem; denes je cena uže f. 15.25 in utegne začasno še poskočiti.

Domači pridelki. — Fižol hočejo še vedno ceneje, rudečega tukaj po f. 11.50, maslo vedno po boljših cenah. Slive se tudi boljše prodajajo. Korun dosega komaj f. 3.

Vse drugo blago brez posebne spremembe.

Dunajska Bors

dué 26. oktobra.

Enotni drž. dolg v bankovih	71	gl.	50	k.
Enotni državni dolg v srebru	72	»	55	»
Zlata renta	86	»	60	»
1860. državni zajem	129	»	50	»
Delnice narodne banke	814	»	—	»
Kreditne delnice	276	»	80	»
London 10 lir sterlin	117	»	40	»
Srebro	—	»	—	»
Napoleoni	9	»	36	»
C. kr. cekini	5	»	64	»
100 državnih mark	57	»	90	»

Tisoč in ena noč.

Pravljice iz jutrovih dežel.

Bolj kratkočasnih in mikavnih povesti ni kmalo, kakor **Tisoč in ena noč**; dokaz temu da so jih uže skoro vsi narodi v svojo literaturo sprejeli.

Vsak mesec izhajata dva snopiča v llnem zavitku po 64 strani in eno podobno. Vse knjige bodo obsegale kakih 40 snopičev.

Cena snopiču 30 kr., po pošti 33 kr.

Abonira se pri založniku J. Krajecu v Novomestu, pa tudi po vseh bukvarnah.

Dobivajo se tudi 10-1

Spisi Krištof Šmida.

Dozdaj izšla 2 zvezka. Cena zvezku, posebno llnó vezan 70, trdo 40, mehko 30 kr.

JAKOB KLEMENC

via St. Antonio št. 1-694.

Poročamo p. n. občinstvu, da smo prejeli za nastopli letni čas obilo zalogo raznega blaga po cenah, katerim se ni bati konkurence:

Flanelne šale in rute, volnate luknjičaste rute, platna, bombaževine, zagrinjal in pokrival, porhanda vsake vrste, baržuna svilnatega in pavolnatega, črnega in barvanega itd. pa tudi zalogo drobnega blaga, čisto novega, svilnate trakove, gumbe, ovratnike za gospode in gospe, opletke, franže, okraske, predprte, srajce in drugo razno blago. (6-6)

SCHIVITZ & COMP!

SCHIVITZ & COMP!

Podporno delalsko društvo v Trstu.

POROČILO.

Ker se je v Trstu po takih ljudéh, ki želé razpad našega še mladega, ali jako važnega društva, govorilo, da v tem društvu vlada slabo in nevestno gospodarstvo, zato je odbor primoran, javiti po tem potu družstvene račune in vabiti vse č. ude, ki se hočejo prepričati o natanjnosti teh računov, da se potrudijo v družstvene prostore, kder lahko pregledajo vse dokaze k tem računom in odborove sklepe o tej zadevi.

Ker je torej vsakemu udu dana največja svoboda gledé izvrševanja svojih pravic in ker odbor želí natanjnosti in se briga za dobro gospodarstvo z društvenim denarjem, torej terja po vsej pravici od družstvenikov, da delajo vsi le v korist društvu, da društvo priporočajo ter zavračajo one grde jezike, ki govore slabo o društvu in spodkopavajo čast odbora. Odbor smatra za svojo dolžnost, da postopa proti takim udom, ki govore slabo o društvu in spodkopavajo odborovo čast, v zmislu §. 14 društvenih pravil.

Na tej poti hoče odbor z vso odločnostjo postopati in to toliko bolj, ker noče da bi v našem slovanskem društvu nastale take nečastne homatije, kakoršne so se godile v drugih tržaških delalskih društvih, kajti prvi pogoj dobrega uspeha je mir v društvu. Kedor želí kaj zvedeti o društvenem premoženju i. t. d., obrne naj se zaupno na odbor, kateri rad odgovarja na vsako uljudno prašanje in rad daje vsako pojasnilo. Vendar pa se odbor ne bode oziral na taka pisma, iz katerih veje duh surovosti in intrige.

Po društvenem računu prvega leta je imelo društvo s 14. julijem 1880 premoženja f. 1220.52, katero premoženje je pa dozdej narastlo uže nad f. 2000, in ako bode vladala edinstvo v društvu, tedaj se je nadejati, da naše društvo dospe do najlepših uspehov, bodisi v materijalnem, bodisi v duševnem obziru.

Kedor pa pozna važnost tega društva, ta mora želeti, da se razvija na vso moč; zatorej pa ga tudi mora podpirati vsak pravi narodnjak. In prav do teh pravih narodnjakov se obrača odbor, naj društvu pridobivajo mnogo podpornikov v Trstu in tudi zunaj Trsta.

Odbor tudi preskrbi, da uže skoro začne delovati ženski oddelék društva in da se uvede tudi koristni poduk po primernih govorih i. t. d., preskrbel pa je uže zdaj, da se podučava po lastnem učitelju pravilno narodno petje žensko in moško. Tudi bode skrbel za to, da se osnujejo veselice in da se tudi s tem pomnoži društveno premoženje.

Dragi rodoljubi! Odbor Vas prosi: pristopajte v društvo, bodisi kot podporniki, bodisi kot redni udje — po vašem stanu, s tem našemu narodu veliko koristite.

V Trstu, dne 18. oktobra 1880.

Odbor.

BILANCA IN STANJE PREMOŽENJA

delalskega društva, dne 14. julija 1880.

Dohodki		Stroški	
I. Od udov je došlo pristopnine in tednine po sklepu v glavni knjigi	950 70	I. Stroški prve veselice odobreni gl.	713 68
II. Dohodki prve veselice	1218 29	II. " druge " " " " "	507 25
III. Dohodki druge veselice	377 90	III. Posojilo rojanski čitalnici	50 —
		IV. En del čistega dohodka prve veselice društvu Edinost proti temu, da tiska vse društvene razglase v svojem organu	50 —
		V. Najemščina	28 80
		VI. Razno pohištvo	69 62
		VII. Tiskovine	187 33
		VIII. Fotografije odbora	53 50
		IX. Za petje in note	44 20
		X. Za naročnine časnikov	42 50
		XI. Razni upravni in drugi stroški	82 82
		XII. Čistega denarja v denarnici s 14. julijem 1880	722 24
	gl. 2546 89		gl. 2546 89

Izkaz premoženja

delalskega društva, dne 14. julija 1880.

I. Denarja v denarnici	gl. 282.24		
Denarja v ljubljanski hranilnici	440.—	gl.	722 24
II. Vrednost pohištva			69 62
III. Posojilo rojanski čitalnici			50 —
IV. Terjatve pri udih			285 —
V. Vrednost tiskovin			93 66
Čisto premoženje 14. julija 1880	gl.	1220	52